A photograph of a conference stage. A large screen at the top displays the text "Nu vet vi mer!" in white on a red background. Below the screen, three white chairs are arranged on a wooden stage. The background is a red curtain. The overall lighting is warm and red.

Nu vet vi mer!

Nationell konferens om insatser mot cannabis

DOKUMENTATION FRÅN KONFERENS I STOCKHOLM 28-29 NOVEMBER 2013

Nu vet vi verkligen mer!

Tillsammans med länsstyrelserna i de tre storstadslänen och CAN bjöd Statens folkhälsoinstitut in till Nu vet vi mer! – nationell konferens om insatser mot cannabis, i Stockholm den 28–29 november.

Över 300 personer – från skola, socialtjänst, behandlingsverksamheter, frivilligorganisationer, polisen och många andra – kom och tog del av kunskap och erfarenheter som tagits fram inom ramen för de senaste årens satsning mot cannabis. Konferensen leddes av Anna Raninen från CAN.

Statens folkhälsoinstitut fick särskilda medel för att 2011–2014 genomföra en nationell satsning mot cannabis. Det resulterade i 10 projekt med fokus på utbildning och att ta fram kunskapsunderlag. Under 2012 förändrades uppdraget något och inriktades på att ställa samman forskningsresultat och utvärderingar av insatser mot narkotikamissbruk.

– Faktum är att det aldrig genomförts så utbildningar om cannabis som under 2012. Det har också tagits fram en mängd kunskapsmaterial, allt från vetenskapliga artiklar till filmer, säger Pi Högberg, chef för enheten för alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel på Statens folkhälsoinstitut.

– Konferensen är en del i arbetet med att sprida resultaten och nu vet vi verkligen mer!

Med samarbete över sektorer och professioner – då blir det som bäst

Varför en särskild satsning mot cannabis? Det finns ju många andra farliga preparat?

– Jo, för att det är cannabis som är mest använd av de illegala drogerna. Och idag vet vi mycket mer om de långvariga skadeverkningarna, förklarar Maria Renström.

Regeringen har beslutat om en långsiktig satsning mot narkotika och särskilt mot cannabis och anger flera skäl till det. Dels att det är den illegala drog som flest prövar, dels att vi vet mycket mer idag om vilka skador som cannabis ger.

– Idag är hasch och marijuana mycket starkare än vad det var för 20–30 år sedan och vi vet att det orsakar skador på hjärnan som sitter i länge, säger Maria Renström.

Dessutom är cannabis den drog som lyfts fram i diskussioner världen över om legalisering. Där finns också hotet mot FN:s konventioner mot narkotika, att synen på narkotika i samhället luckras upp.

CAN:s undersökning bland unga och deras attityder till cannabis var också en väckarklocka. Inställningen att alkohol och till och med tobak är farligare, visar att medvetenheten om risken med cannabis är väldigt låg. Något har hänt.

Sverige är också aktivt internationellt, mot liberaliseringen och framför allt till skydd för FN:s konventioner mot narkotika. Nu förbereds arbetet som 2016 ska avslutas med ett möte i generalförsamlingen i New York där man ska diskutera framtiden för konventionerna.

– Det blir ett avgörande år för hur FN:s narkotikakonventioner ska se ut i framtiden, betonar Maria Renström.

Den samlade satsningen nationellt görs för att ett synkroniserat arbete mel-

Maria Renström

lan olika aktörer ger större effekt. På så sätt kan dubbelarbete och stuprör undvikas.

– Vi ser också stora vinster med att vi får ett nationellt kunskapsstöd, att vi verkligen får en ordentlig genomgång av vilka metoder som fungerar, och kan föra ut det vi vet och det vi behöver veta mer om.

Tvårsektoriellt och tvärprofessionellt samarbete – när vi får till det, då blir arbetet som bäst, menar Maria Renström.

– En väl sammanhållen genomförd nationell satsning som sätts in tidigt, om man jämför med andra länder i Europa, har större chans att lyckas än om det görs splittrat och för sent. En självklarhet, men kan ändå behöva sägas. ■

Föräldrarna kan vara en kraftfull, skyddande faktor mot drogmissbruk

Det är heltäckande, multifaktoriella program och interventioner som fungerar bäst. Det visar preliminära resultat av den sammanställning av effektiva, förebyggande insatser mot cannabis som Statens folkhälsoinstitut gör.

Folkhälsoinstitutet har fått regeringens uppdrag att under 2012–2015 ställa samman aktuell forskning och utvärderingar av genomförda insatser mot narkotikamissbruk, med speciellt fokus på cannabis, och att sprida den kunskapen.

Det fanns redan en del internationella sammanställningar av forskning, och SBU, Statens beredning för medicinsk utvärdering, håller också på med en systematisk översyn av förebyggande metoder. Därför valde Folkhälsoinstitutet att i första hand bedöma kvaliteten på de forsknings-sammansättningar som redan gjorts och att ta aktiv del i SBU:s granskning. Man inkluderar även ”grå litteratur”, det vill säga artiklar och utvärderingar som inte publicerats i vetenskapliga tidskrifter. Dessutom inkluderas hälsoekonomiska bedömningar och andra aspekter som är relevanta för spridningen av kunskapen.

De systematiska översikterna har granskats utifrån vissa kriterier: De ska handla om förebyggande insatser för personer i åldern 0–25 år, vara universella (riktade mot hela befolkningen) och/eller selektiva (rikta sig mot en speciell grupp) för att minska narkotikaanvändning, särskilt cannabis. Studien ska inkludera en kontrollgrupp och resultatet ska vara minskad användning. Dessutom får översikterna inte ha gjorts före 2005, de ska inkludera randomiserade kontrollerade studier, ha publicerats på engelska eller svenska och de ingående studierna ska ha haft en uppföljningstid på minst sex månader och haft ett lågt bortfall.

Pi Höberg

– Det är alltså mycket strikta kriterier som vi haft för att ta med översikterna, konstaterar Pi Höberg.

NÄR ALLA GALLRINGAR gjorts återstod 13 översikter som preliminärt kunde accepteras. De flesta studierna är gjorda i USA.

De preliminära resultaten visar att effektiva interventioner finns för åldersgruppen 7–15 år. För de yngre och tonåringar fanns bara några få interventioner och för unga vuxna, 19–25 år, pågår analysen.

Majoriteten av studierna är inte narkotika- eller cannabis-specifika utan mäter även andra utfall. Interventionerna gjordes främst inom familjer, skola eller i samhället i stort.

Så här långt visar sammanställningen att det är heltäckande, multifaktoriella program som är effektiva på lång sikt. Exempel på metoder som visar på ingen eller negativ effekt är de mer avgränsade interventionerna och de som ensidigt fokuserar på preparatkunskap eller skrämselfbudskap.

I SKOLAN ÄR DET DE multifaktoriella programmen som kombinerar aktivt för-

äldraengagemang, social kompetens och normförändring, som ger effekter.

– På ett av de skolbaserade programmen, Alert, har vi gjort en kostnadseffektivitetsanalys och preliminärt kommit fram till att varje satsad krona ger 4,80 kronor tillbaka, säger Pi Höberg.

Effektiva insatser inom arenan familj handlar främst om att stödja föräldrarna i föräldraskapet, i deras gränssättande och tillsyn över barnen.

– Föräldraprogram som *the Strengthening Families Program*, på svenska *Steg för steg*, är en effektiv metod från USA men där har vi i Sverige hittills inte sett sådana resultat. Det poängterar ju vikten av överförbarhet, vad som sker när man för över en metod från en kultur till en annan, säger Pi Höberg.

Effektiva samhällsinsatser som hittades innehöll ofta flera olika komponenter som opinionsbildning, föräldraprogram och internetbaserade program. Bland annat hittades två effektiva webbaserade interventioner. Den ena riktades till ungdomar som redan använder marijuana och inkluderade ett kort webbaserat program med personlig återkoppling. Det andra vände sig särskilt till flickor.

ALLA STUDIER SOM KLARADE inklusionskriterierna och som rörde familjer/föräldrar kunde påvisa signifikant effekt. I det avseendet skilde sig familjearenan mot skola- och samhällsarenan, där flera välgjorda studier utan effekt hittades.

– Det pekar på att föräldrarna kan vara en särdeles kraftfull, skyddande faktor mot drogmissbruk, tror Pi Höberg.

Nästa steg i uppdraget är att avsluta den systematiska litteraturoversikten, komplettera med grå litteratur och annat material, och samtidigt förfinas den hälsoekonomiska utvärderingsmetodiken och göra beräkningar för flera metoder. Kunskaps-spridningen som ska ske mot slutet av uppdragsperioden ska också planeras med hjälp av en extern panel av framför allt forskare, praktiker och politiker. ■

Hur resonerar ungdomar om cannabis och vad är det som får de allra flesta att ändå avstå?

Det är frågor som både Stockholm och Malmö försökt få svar på. En gemensam slutsats är att föräldrarnas inställning har stor betydelse.

Ungas syn på cannabis

Storstäderna har genom åren gjort många insatser och undersökningar som fokuserat på de ungdomar som använder cannabis. Drogvaneundersökningar ger en bra bild av vilka de är, men varför avstår många ungdomar från att använda droger?

I Stockholms stad hade man funderat på detta ett tag när Trestad2-projektet startade.

– Vi valde lokala fokusgrupper med ungdomar och medarbetare bjöds in för att rekrytera ungdomar och leda fokusgrupperna. Då blev det ytterligare ett skäl att fråga ungdomar som inte använde cannabis, för annars fanns det risk för att personalen hamnade i ett läge där de behövde göra en anmälan, säger Anna William-Olsson.

Tio av stadens 14 stadsdelar medverkade. Ungdomarna, som gick i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet, rekryterades på olika sätt, och medarbetare utbildades till fokusgruppleddare.

MALMÖ VALDE EN annan väg. I stället för att göra jobbet själva, köpte man tjänsten av ett marknadsföringsföretag som rekryterade ungdomar i olika åldrar över hela Malmö. Allt skedde över internet och alla som deltog var anonyma gentemot varandra. Men de diskuterade och chattade med varandra och fick en del uppgifter, som att leta efter bilder på nätet som de associerade till cannabis.

Ulf Ljungberg

I Stockholms fokusgrupper, sammanlagt 18 grupper med 187 ungdomar, diskuterade man bland annat vad de tror är skälen till att majoriteten inte testat cannabis.

– Det ungdomarna associerade cannabis till skilde sig kraftigt åt. En del såg att det leder till ett eländigt liv, man misslyckas i skolan och i arbetslivet. Men så fanns den andra sidan som man snappat upp i medier och musik, att det är vanligt och ingår i en speciell och eftersträvsvärd livsstil, säger Anna William-Olsson.

Särskilt bland gymnasieungdomarna var cannabis tydligt kopplat till fest och alkohol och det fanns också ett resonemang om att både alkohol och tobak var farligare. Man diskuterade till exempel om man kan dö av cannabis eller inte.

MALMÖS INTERNETBASERADE fokusgrupp rekryterades med inriktningen livsstil och hälsa. Sedan styrdes diskussionen in mot cannabis.

– Det gav ett liknande resultat som i andra undersökningar, att cirka 25 procent hade provat cannabis. Och ingen stadsdel utmärkte sig på något sätt, säger Ulf Ljungberg.

Även här var cannabis förknippat med fest. Det fanns inga tecken på att man diskuterade självmedicinering. De som hade provat var mer positiva än de som inte provat. Musik och vissa artister kunde också förknippas med droger.

I både Stockholm och Malmö framgick att föräldrarnas inställning och attityd till cannabis har stor betydelse. Det var allt från att man inte ville göra mamma och pappa besvikna, till att ”jag

Anna William-Olsson

skiter i vad de säger, men jag vet att det är farligt därför tycker jag så”.

Legaliseringsdebatten togs också upp och närheten till Köpenhamn gör att Malmös ungdomar ser och hör hur diskussionerna går där. Men man är också medvetna om tongångarna i delar av USA, där cannabis kan användas av medicinska skäl, och den typen av argument är starka för de ungdomar som är positiva till cannabis.

SAKLIG OCH TIDIG INFORMATION, med inslag av skrämselfpropaganda och information ville ungdomarna i Stockholm ha. De saknade kunskap hos de vuxna, både lärare och föräldrar. Även Malmö-ungdomarna ville ha saklig och enkel information.

– Men det är ju ett problem med ungdomar – de är inte mottagliga för rationella argument. Utan det är vi vuxna som måste sätta gränser, konstaterar Ulf Ljungberg.

Det gör det lite skrämmande att ungdomarna tycker att vuxna är dåligt pålästa, när de efterfrågar en tydlig hållning och klara argument för varför det är farligt, menar Anna William-Olsson.

– För även om många ungdomar tyckte att de inte kan så mycket så vet de att cannabis påverkar skola och arbetsliv och ett skäl att inte testa är hälsan. Så det finns ett vagt medvetande om vilka skador det ger och hur allvarligt det kan vara.

I Stockholm planerar man att gå vidare med fokusgrupper med föräldrar och i Malmö funderar man på att involvera ungdomar mer i det fortsatta arbetet. ■

Detta är Trestad2

Under tre år, 2012–2014, intensifierar Stockholm, Göteborg och Malmö arbetet med att minska användande av cannabis bland unga. Projektets syfte är att vända trenden med ökad cannabisanvändning i de tre storstäderna, vilket är en stor utmaning då var femte svensk bor i dessa städer. Trestad2 drivs med stöd från socialdepartementet inom ramen för den nationella ANDT-strategin (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak).

Vill lyfta och stärka de restriktiva eleverna

Genom att stärka och synliggöra de ungdomar som är restriktiva till cannabis och ge lärarna redskap och kunskap för att tryggt kunna undervisa om cannabis, ska användningen i Norrbotten minska.

Norrbotten består av 14 kommuner och har omkring 250 000 invånare på en yta som omfattar en fjärdedel av Sverige. Det är ett perspektiv som är viktigt att ha med sig, menar Mats Burman.

För att få en bild av hur användningen av droger ser ut gjordes en enkätundersökning bland alla som gick i gymnasiet hösten 2012. Det var cirka 8 100 elever och enkäten distribuerades av lärarna och besvarades under lektionstid. Svarsfrekvensen uppgick till 73 procent.

– Vi hade inga problem med att få ut enkäten. Tvärtom var skolorna intresserade och tyckte att de också hade behov av att få kunskapen, säger Mats Burman.

Frågorna hade fokus på cannabis, men det fanns även frågor om annan narkotika och om alkohol och tobak. De mätte både kunskaper och attityder, med 12 frågor på varje tema. Kunskapsfrågorna handlade bland annat om vad som är tillåtet enligt lag och vilka konsekvenser cannabis kan få för hälsan. Resultatet visar att kunskapen om cannabis är ungefär densamma i alla tre årskurserna. Pojkarna är mer positiva än flickorna.

– Vi kan också se att det finns en tendens till att många, särskilt pojkarna, överskattar förekomsten av cannabis. Ungefär 15 procent uppger att de använt cannabis, men över 30 procent tror att det är mer vanligt förekommande, säger Mats Burman.

NÄR SAMBANDET MELLAN kunskaper, preferenser och vad man tror om förekomsten studeras, kan man se att ju bättre kunskaper ungdomarna har, desto mer restriktiva är de. Med goda kunskaper tror de inte heller att användandet är så vanligt bland jämnåriga ungdomar, som de med begränsade kunskaper tror.

– Detta ställer frågan om vi inte måste jobba mer med just kunskap om cannabis, menar Mats Burman.

Den stora majoriteten av gymnasieungdomar i Norrbotten har aldrig provat cannabis eller annan narkotika. Men det är stor skillnad mellan pojkar och flickor. Var fjärde kille i årskurs 3 har provat någon narkotika, medan motsvarande siffra är 16 procent av flickorna. Ett par procent av killarna använder cannabis regelbundet, medan en halv till en procent av flickorna gör det.

DE SOM SAKNAR ERFARENHET av droger fick frågan om de vill pröva, och det vill många. Det är framför allt killar som vill pröva cannabis.

Undersökningen visar också att andelen som använder narkotika ibland eller regelbundet är större på gymnasiets yrkesprogram.

– Det har diskuterats i yrkesråden att

de kanske måste kliva fram och berätta om vad som händer om man blir upptäckt i arbetslivet med droger.

Ytterligare en upptäckt var att det inte fanns några större lokala skillnader. Det är lika enkelt att få tag i narkotika i Arjeplog som i Luleå.

Kopplingen mellan användande av alkohol och tobak och narkotika var också tydlig. Den som röker och dricker regelbundet använder också i större utsträckning narkotika. Andra riskfaktorer är eget boende, sämre ekonomi och en upplevelse av otrygghet. Men det är framför allt begränsade kunskaper och liberala attityder som ökar risken.

MED DESSA KUNSKAPER I BOTTEN har man gått vidare med en informationsinsats i fyra gymnasieskolor i länet. Målet är att stärka och synliggöra de restriktiva eleverna och få fler som idag inte har någon uppfattning att bli mer restriktiva. Lärarna ska också få redskap och kunskap för att med trygghet undervisa om cannabis. Arbetet bygger på Skolverkets rekommendationer *Undervisning om ANDT – en praktiktäna genomgång* där kända fakta, inflytande från elever och lärare, teorier om risk- och skyddsfaktorer, elevaktiva arbetssätt med mera ingår.

– Arbetet ska också integreras i de vanliga ämnena och lärarna är väldigt positiva och engagerade, säger Mats Burman.

2014 ska enkätundersökningen göras om för att se om det är någon skillnad mellan gruppen som varit med i projektet och övriga gymnasieelever. ■

Mats Burman

Anna Raninen, Bengt Sundbaum och Hanna Heilborn.

Film kan fungera – i rätt sammanhang

Kan man nå unga med film? Och hur ska de användas i så fall?

**Tre väldigt olika exempel
på filmer med tema ungdomar
och cannabis visade att
uttrycken kan variera – och
fungera i rätt sammanhang.**

Filmexemplen diskuterades av tre personer som alla har erfarenhet av att kommunicera med ungdomar med film. Anna Raninen är sammankallande i CAN:s mediagranskningsgrupp som ger utlåtanden för att hjälpa användarna att välja rätt film med tanke på hur den ska användas och med vilken målgrupp. Bengt Sundbaum har bland annat skrivit ett inspirationsmaterial, *Berusing på schemat?*, för skolans ANDT-undervisning, på uppdrag av Statens folkhälsoinstitut. Hanna Heilborn är dokumentärfilmare och använder gärna animationer som uttryck.

DEN FÖRSTA FILMEN som visades var en av filmerna i Hanna Heilborns dokumentärserie *Tjejsnack 1, 2, 3*, som gjordes 2006 och visades på MTV. De består av intervjuer med två 19-åriga kvinnor som berättar och pratar med varandra om sitt tidigare missbruk. Men ingen av dem syns i bild. I stället är bilderna animerade.

– Det intressant att det är tjejer som

pratar om knark och att det låter väldigt dokumentärt – är det så, undrar Anna Raninen.

– Ja, vi var väldigt grundliga med researchen och det svåra var att hitta tjejerna, berättar Hanna Heilborn.

Tjejerna skulle ha använt droger men slutat, och de skulle passa ihop. Dessa två kunde prata bra med varandra. Filmerna var inte gjorda för att visas i skolan, men om man gör det bör man visa alla tre, eftersom de tar upp olika saker, menar Hanna Heilborn. Och så måste man bestämma sig för vem man vill prata med. I det här fallet var målgruppen ungdomar som inte hade testat droger. Ibland kan det vara bra att bjuda in filmaren, om det är möjligt.

– Det finns alltid en risk när man tar in en film i klassrummet – att läraren abdikerar från sin roll och låter filmen ge budskapet, men i den här filmen är det nog mindre risk för det. Den öppnar för samtal, menar Bengt Sundbaum.

NÄSTA FILM var ett avsnitt ur *Genvägen*, producerad av Karin C Falck och Loui Bernal. Det är en mer traditionell undervisningsfilm, med experter och forskare som beskriver vad som händer när man drog och ungdomar – bara killar – som berättar om sitt tidigare missbruk.

Den beskriver på ett pedagogiskt sätt vad som sker i hjärnan och belöningssystemet och kan särskilt användas på till exempel biologielektionerna, tycker Bengt Sundbaum, medan Hanna Heilborn är mer skeptisk:

– Jag har svårt med perspektiven i den här filmen. Dels att vi i arbetet med vår film upptäckte att flickor far så illa, dels att den är så påkostad och har ett språk som är som en BBC-dokumentär.

DET TREDJE FILMINSLAGET var *Min kompis röker på*, som funnits på SVT:s sajt för ungdomar som är runt 15 år, och nu går att se på SVT Play. Den korta filmen handlar om Kim och Elias som lärt känna varandra på gitarlektionerna. På fritidsgården hör Kim att det snackas om att Elias röker på. Hur ska hon göra? Prata med någon vuxen – ”men då kanske soc tar honom”?

– Jag förstår hennes dilemma, att hon är orolig för sin vän och att han kan råka illa ut hur hon än gör. Jag förstår hur de har tänkt, säger Hanna Heilborn.

Under en period skulle man göra film om den osminkade verkligheten. Den här filmen tar ett nytt grepp och kan starta en annan diskussion, menar Bengt Sundbaum:

– Skulle jag visa den i en klass, skulle jag nog titta på den i förväg tillsammans med några elever.

Den mesta ANDT-undervisningen sker på högstadiet och i gymnasiet – skiljer den sig åt på något sätt, undrade Anna Raninen.

– Nej, det är kursplanen som är den röda tråden och där man kan se var ANDT-undervisningen kommer in på ett naturligt sätt, säger Bengt Sundbaum. ■

Nätet – en naturlig plats att verka på

Idag kan vi hitta information om nästan vad som helst på internet. Googla på cannabis och det dyker upp ett och annat.

– Därför behöver vi också finnas och arbeta där, säger Magnus Johansson, som presenterade verktyget Cannabishjälpen. Här finns både information och möjlighet att ställa frågor till behandlare.

Magnus Johansson

Det var inte länge sedan som vi letade i telefonkataloger efter telefonnummer och i uppslagsböcker efter fakta. Den tiden är förbi. Över 85 procent av Sveriges befolkning använder internet och det är där vi förväntar oss att all information finns.

– Vi söker information den vägen och vill vi veta vad andra tycker går vi till de sociala medierna, som Facebook och Twitter, konstaterar Magnus Johansson.

Med internet går det att nå dem som använder mycket droger – för de rör sig mycket på nätet. Även unga personer och kvinnor är aktiva – och det går att nå många. Cannabishjälpen, som placerar sig högt när man googlar på cannabis, har hittills haft i genomsnitt nästan 7 000 unika besökare i månaden.

IDAG FINNS I HUVUDSAK tre kategorier av internetbaserade interventioner: självskattningar och tester, självhjälp som komplement till behandling, och terapeutstöd som man har kontakt med över nätet.

– Den internetbaserade behandlingen är lätt att få tillgång till, vi kan ha insyn och ett kvalitetssäkrat behandlingsinnehåll, det finns möjligheter till återkoppling och kanske kan det var ett första steg för att söka hjälp, säger Magnus Johansson.

Men funkar det? Jo, de studier som gjorts visar på en måttlig till bra effekt, men studierna är än så länge få.

På Cannabishjälpen finns fakta och råd om hur man kan göra för att försöka sluta använda cannabis. Men det finns också ingångar för kompisar, föräldrar och för professionella som möter på ungdomar och cannabis i jobbet. Det går även att ställa frågor som besvaras av de behandlare som är med i nätverket.

– Vi får allt fler frågor så vi behöver bli fler som svarar, säger Magnus Johansson.

CANNABISHJÄLPEN SKA utvecklas vidare och det finns planer på att konstruera ett test med feedback, självhjälpssystem och behandlarstöd. Återkopplingen i testen kan till exempel innehålla information som visar att det inte är så att ”alla röker på” som en del ungdomar tror. En pilotstudie med internetbehandling med personligt stöd, baserad på liknande metoder för personer som vill förändra sina alkoholvanor, ska också göras. ■

– Vi får allt fler frågor så vi behöver bli fler som svarar, säger Magnus Johansson.

www.cannabishjalpen.se

”Cannabishjälpen är en plats för alla som berörs av cannabismissbruk och dess effekter. Här kommer du som röker cannabis och funderar på hur det påverkar dig eller vill ta en paus att hitta stöd och information. Du som är kompis, arbetskamrat eller lärare till någon och känner dig orolig. En bekymrad förälder, ett syskon, eller ett barn. Kanske du som redan arbetar med att hjälpa andra och vill delta eller bidra. Eller för den delen du som röker och inte tycker det är ett problem. På Cannabishjälpen kommer alla kunna hitta information dom söker eller behöver.”

Nationella cannabisnätverket

Nätverket är ett rikstäckande nätverk för behandlare som arbetar med cannabismissbrukare med utgångspunkt från HAP-metoden (HaschAvvännings-Program, Lundqvist/Ericsson). Här deltar behandlingsenheter både från landsting och kommuner, från Lund i söder till Luleå i norr. Nätverket startade år 2000 och har idag 420 medlemmar.

Cannabis – ett hot mot samhällets utveckling

Det är inte bara enskilda individers hälsa och utveckling som står på spel när cannabisanvändningen ökar.

– Om kreativa och nyfikna unga människor väljer droger och passiviserar i stället för att använda sina förmågor, hämmar det samhällets utveckling, menar Fred Nyberg.

Den 20–21 november 2013 arrangerades en internationell forskningskonferens om cannabis och hälsa i Stockholm. Barn- och äldreminister Maria Larsson var värd för konferensen som behandlade den senaste kunskapen om prevention, vård och behandling samt en särskild del om trafik och cannabis. Fred Nyberg återgav både forskningsresultat och diskussioner från konferensen samt beskrev det aktuella forskningsläget.

Han inledde med att konstatera att vi vet att hjärnans

Fred Nyberg

signalsystem förändras när man utvecklar ett drogberoende. Under senare år har man kunnat lokalisera målceller för THC, den aktiva substansen i cannabis, i hjärnan. Det är områden som är vitala för beroende, kognition, motorik och koordination.

Studier visar att det finns ökade risker med att använda cannabis under tonåren. Den psykosociala utvecklingen avstannar, det finns en ökad risk för bestående kognitiva störningar, för utveckling av ångest och depression, för att bli beroende av cannabis och andra droger, samt ökad risk för försämrad koordination.

– Samtidigt är det under tonåren som ungdomar är nyfikna, vill bryta med föräldrarna och inte lyssnar på vad de säger. Men de tar till sig information om hur ”ofarligt” cannabis är, konstaterar Fred Nyberg.

Effekten av cannabis sitter i länge i kroppen. Den som röker på lördagskvällen har fortsatt sämre koordination både måndag och tisdag, eftersom THC är fettlösligt och det tar flera dagar innan det går ur kroppen. Alkohol, däremot, försvinner på 8–10 timmar.

– Man kan alltså dricka alkohol på lördagen och gå till precisionsjobbet som flygledare eller kirurg på måndag, men det är annorlunda om man rökt marijuana eller hasch.

Det finns rapporter om trafikolyckor och flygolyckor, främst i USA, Australien och på Nya Zeeland, där inblandade personer har haft spår av cannabis i blodet. Försämrad koordination och reaktionsförmåga bedöms ligga bakom.

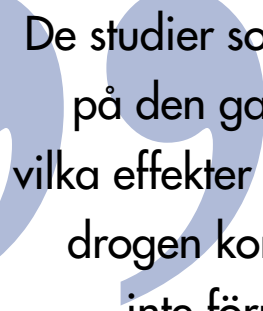
En annan färsk studie förstärker misstankarna om att det finns en koppling mellan schizofreni och cannabis.

I DUNEDINSTUDIEN HAR FORSKARE på Nya Zeeland följt över tusen personer, från 3–4-årsåldern tills de fyllt 38.

– Det är en gedigen studie som man gjort under sådana omständigheter att man kunnat sortera bort en mängd faktorer som används som argument mot att cannabis skulle påverka kognition och minne, säger Fred Nyberg.

I studien bekräftas att frekvent och långvarig användning av cannabis har negativa effekter på tankeförmåga, alltså det som mäts som IQ. Det är en mängd funktioner

De studier som finns är gjorda på den gamla varianten, så vilka effekter den nya, starkare drogen kommer att ge vet vi inte förrän om 10–20 år.

som påverkas – arbetsminnet, hastighet för att genomföra tankeprocesser, varseblivning, resonemang och verbal fattningsförmåga. Nedsättningen av IQ uppgick till 10–15 procent hos dem som frekvent använt cannabis under tonåren.

– Det är kanske inte så mycket, men det är den viktiga del som gör en individ kreativ och att det föds idéer.

Fred Nyberg betonade flera gånger riskerna för att samhällets utveckling stagnerar om de nyfikna och kreativa ungdomarna begränsar sin förmåga genom att använda cannabis.

– De innovationer som görs i ett land, vare sig det är inom teknik, jordbruk eller akademien, görs av människor som genererar idéer, som är nyfikna och kreativa. Dessa människor har ett belöningsberoende, en impulsivitet i sin personlighet. Den personligheten är också väldigt sårbar för att utveckla ett beroende av droger. Lever de i en bra och trygg miljö kan de klara sig, men gör de inte det kan de bli beroende av droger. Om vi släpper cannabis fritt är det den här gruppen som kommer att vara mest nyfiken att pröva. Och det finns risk för att toppförmågorna kapas.

Cannabis av idag är betydligt mer potent än den som fanns för 20–30 år sedan. THC-halten har ökat och leder till en starkare påverkan.

– De studier som finns är gjorda på den gamla varianten, så vilka effekter den nya, starkare drogen kommer att ge vet vi inte förrän om 10–20 år, påpekar Fred Nyberg.

Skadeeffekterna av cannabis skulle inte minska av en legalisering. Istället skulle en legalisering med åldersgräns på 18 eller 20 år skapa en utsatt målgrupp för den illegala handeln, nämligen de under 18 år – som också är de mest sårbara.

PÅ DEN INTERNATIONELLA KONFERENSEN redovisades även amerikanska ungdomars attityder till tobaksrökning och marijuana. För 20 år sedan ansåg över 80 procent att marijuana var farligt, idag är den siffran nere på 50 procent. Däremot är det allt fler som upplever att tobaksrökning inte är bra.

– Det här är ett resultat av den starka propagandan för att legalisera cannabis, menar Fred Nyberg.

Ungdomarna fick också frågan om de skulle tänka sig att börja med marijuana om den blev laglig. Av de som aldrig tidigare använt marijuana svarade 16 procent att det var mer troligt att de skulle börja. Av de som redan prövat var det 65 procent som troligtvis skulle använda det igen.

Idag är marijuana legaliserat för medicinskt bruk i 18 stater i USA. De som får ett M-card, medical card, för att få marijuana förskrivet ska ha en diagnos och i 75 procent av fallen handlar det om kronisk smärta. En studie av personer i Minnesota med M-card visar att de oftare söker akutsjukvård, att ungefär hälften missbrukar andra droger och att de även använder mer psykofarmaka.

Passiv marijuanarökning börjar forskarna också titta på nu. Undersökningar visar att även passivrökarna har THC i blodet.

EN ANNAN FRÅGA SOM OCKSÅ börjat belysas är cannabisodlingarnas miljöpåverkan. För att få fram en marijuanacigarett krävs effekten av en 100-wattlampa under 17 timmar. Idag bedöms tre procent av hushållens elförbrukning i Kalifornien gå till marijuanaodling. Ett kilo cannabis genererar 4 600 kg koldioxid. Dessutom används mycket konstgödsel till odlingarna.

– Detta skulle vi tala om för de unga politiker som jag tror värnar miljön, men som vill legalisera cannabis.

Den stora utmaningen är att få ungdomar att hitta andra incitament för kickar än droger.

– Det bästa vore ju om ungdomarna själva kunde säga att ”jag värnar om miljön och vårt lands välbefinnande i framtiden, så jag avstår från detta”, avslutar Fred Nyberg. ■

Föräldrars förhållningsätt har stor betydelse

Om mamma eller pappa har en liberal inställning till cannabis, är risken större att deras tonårsbarn använt drogen. Det finns också samband mellan ungdomars användning av cannabis och problem med exempelvis relationer. Föräldrarnas förhållningsätt och deras relation till sina barn är alltså av stor betydelse.

Ulla Kungur har använt data från drogvaneundersökningar i Göteborg och folkhälsoenkäter för att analysera samband mellan bakomliggande risk- och skyddsfaktorer och ungdomars cannabisanvändning. Drogvaneundersökningarna görs var tredje år och den senaste är från 2013. Andelen elever i årskurs 2 på gymnasiet som någon gång använt narkotika har sedan 2004 legat på omkring 20 procent. I årskurs 9 är det 8–10 procent. Cannabisanvändningen ligger på ungefär samma nivåer, men andelen flickor är lägre än andelen pojkar.

När uppgifterna bryts ner på stadsdelar där ungdomarna bor, framgår att det är i de centrala stadsdelarna som andelen cannabisanvändarna är störst. Jämförs de uppgifterna med folkhälsoenkäten som visar föräldragenerationens erfarenhet av cannabis, så samvarierar resultaten tydligt.

– Om föräldrarna haft ett aktivt bruk eller inte tar aktiv ställning mot narkotika så använder ungdomarna mer, konstaterar Ulla Kungur.

ANALYSEN AV RISK- OCH skyddsfaktorer visar att det sällan går att hitta enskilda avgörande faktorer, utan de hänger ihop och förstärker varandra. Den som prövar cannabis använder också i högre grad alkohol, röker och snusar, och de har ofta en tidig debut.

Det finns även ett tydligt samband med andra problem, som relationer, sexuella eller problem relaterade till brott. Bland dem som testat cannabis bara en gång var andelen med andra problem nästan lika hög som hos dem som använde cannabis mer frekvent.

– Det är verkligen en varningsklocka att bara ha testat cannabis en gång, menar Ulla Kungur.

I all litteratur som rör barns utveckling framhålls att en trygg och bra relation mellan barn och föräldrar är den viktiga plattform som varje individ bygger ett bra liv på. Anknnytning, värme, tydliga normer, sammanhållning, öppen kommunikation och att vara restriktiv till droger är skyddsfaktorer i familjen – och motsatsen är riskfaktorer. De två viktigaste skyddsfaktorerna som löper parallellt är samhörighet och värme samt struktur och gränser.

När Ulla Kungur studerat hur nöjda ungdomarna är med förhållandet i sin familj, att man gör saker tillsammans och att de kan vända sig till föräldrarna med problem, finns det en tydlig tendens där ”ickeanvändarna” har en bättre relation till sin familj. Att få positiv uppmärksamhet från föräldrarna är också viktigt för att stärka banden i familjen. Det har även betydelse om föräldrarna har kontroll och en god kunskap om kamratkontakter och vad ungdomarna gör på fritiden. Men det är inte oproblematiskt för föräldrar att ha koll på sina barn. Barn som känner sig kontrollerade kan sluta sig, smyga och smussla. Det emotionella klimatet i familjen har därför stor betydelse.

ÄVEN FÖRÄLDRARNAS ATTITYDER till rökning och alkohol samvarierar med ungdomarnas användning av cannabis. Tycker föräldrarna att det är okej att deras barn röker eller att de bjuder ungdomarna på alkohol, är risken större att barnen också använder cannabis.

– De flesta föräldrar är restriktiva, det

har skett en förändring och föräldrar är mer medvetna idag. Men samtidigt har vi sett i studier att när det blir problem och diskussioner så backar de. I stället blir det konflikter som leder till kyla och mindre förståelse, tvärtom mot vad som behövs för att den goda kommunikationen ska finnas i familjen, säger Ulla Kungur.

Hon betonar också att det är viktigt att göra ungdomars droganvändning till en prioriterad fråga. Idag verkar föräldrar inte vara särskilt oroliga för att deras barn ska råka illa ut. Och om de inte upplever att det är ett problem, så är de inte motiverade till att jobba för att minska förekomsten av alkohol och droger.

– Så utmaningen är att påverka en uppgiven syn hos föräldrarna, och få dem att inse att deras syn, attityder och förväntningar är väldigt viktiga, avslutar Ulla Kungur. ■

Ulla Kungur

Helene Amedée

Föräldrarna frågar mycket om hur det luktar, hur man röker det och vilka slangord ungdomarna använder.

Förmedlar kunskap och hopp

Föräldrar ville veta mer om cannabis och hade också behov av att träffa andra föräldrar och prata om cannabis. Därför startade Maria Ungdom en föräldrautbildning som hittills nått ett 80-tal föräldrar.

Föräldrautbildningen omfattar tre tillfällen då grupper på ett 10-tal personer träffas. Den erbjuds alla föräldrar, inte bara de som har barn med missbruk. Innehållet är till stora delar faktabaserat – vad säger statistiken om cannabis bland ungdomar i Stockholm, Sverige och Europa, skillnad mellan bruk, riskbruk, missbruk och beroende, risk- och skyddsfaktorer samt fakta om drogen.

– Här märker vi att föräldrarna vill ha väldigt mycket enkel och rak kunskap. Vi visar bilder på hur plantan ser ut, hur hasch ser ut, vi har fått låna attribut från polisen. Föräldrarna frågar mycket om hur det luktar, hur man röker det och vilka slangord ungdomarna använder, säger Helene Amedée.

Föräldrarna vill också ha konkreta råd om vilka tecken de kan se hos sina barn. När det gäller risk- och skyddsfaktorer trycker kursledarna på hur viktiga föräldrarna är för att stötta sina barn och ha en öppen dialog. Man försöker undvika att lägga för mycket tyngd vid neuropsykiatriska faktorer, utan försöker i stället peka på att det är många olika faktorer som spelar in – det är som att lägga ett pussel.

– Vi pratar också om tonåringar och cannabis, om

hjärnans utveckling och att det är viktigt att förstå hur den påverkas. Samtidigt vill vi inte skrämja föräldrarna, särskilt dem som har barn som rökt länge, utan också ge hopp och stärka dem.

FRÅN BÖRJAN VAR TANKEN att inte diskutera argument för och emot cannabis. Egentligen borde det räcka med att föräldrarna säger ”nej, det är olagligt och inte bra för din hälsa, jag är din förälder och bestämmer”.

– Men under resans gång har vi märkt att föräldrarna vill ha det och nu har vi ett ganska stort avsnitt om det. Vi har listat de argument vi själva får från ungdomar på Maria Ungdom och vad föräldrarna får höra och så diskuterar vi dem. Vi använder mycket av Pelle Olssons häfte *8 myter om cannabis*, som är bra och tvärvetenskaplig.

I utbildningen ingår också ett avsnitt om hur man kan arbeta med förändring och hur behandling på Maria Ungdom går till.

UTVÄRDERINGARNA HAR VISAT att föräldrarna som gått utbildningen är nöjda och tycker att de har lärt sig mycket. En viktig sak har också varit att förmedla hopp.

– Det har känts viktigt och eftersom jag arbetar med behandling kan jag förmedla hopp, för jag vet att man kan bli fri från sitt missbruk, säger Helene Amedée.

Hittills har fördelningen varit 50/50 mellan föräldrar med barn som använder cannabis och de som bara är intresserade av att lära sig mer. Eventuellt ska man samla ihop de föräldrar som har barn som röker hasch och starta en särskild grupp för dem. ■

Torbjörn Forkby

Samlad kunskap om cannabis

Cannabisanvändning bland ungdomar är en bred sammanställning av tvärvetenskaplig forskning och nya studier om prevention, tidiga insatser och behandlingsinsatser. Här intervjuas också flera experter.

– Vi behöver samla kunskap, erfarenhet och de goda krafterna för att möta de hot och det motstånd mot den svenska modellen som vi tidigare inte ställts inför, säger Torbjörn Forkby.

För mer än 20 år sedan var Torbjörn Forkby fältarbetare i Mölndal.

– Vi försökte hitta former för att nå ungdomarna och använde oss mycket av Tomas Lundqvists bok, *Vägen ut ur cannabissmissbruket*. Mycket av den kunskap som dokumenteras idag fanns redan då, men nu finns det ett annat stöd för den kunskapen, menar Torbjörn Forkby.

De allt mer aktiva och kunniga påverkansgrupper som verkar för att legalisera och avkriminalisera måste också mötas med fakta – det rör sig inte om några flummiga hippies eller enstaka personer, utan är en välorganiserad lobby.

Bakgrunden till rapporten är bland annat att cannabis är den klart vanligaste narkotikan bland unga, att det skett en förändring i synen på cannabis globalt och att den svenska modellen är utsatt för en prövning.

– Vi har också en inhemsk produktion av cannabis

idag, som inte går att jämföra med det som ungdomarna jag mötte odlade under en sollampa i garderoben. Nu är det en helt annan typ av odling, storskalig och industrimässig.

UPPDRAGET OMFATTADE ATT SAMLA IHOP de studier som gjordes inom MOB, Mobilisering mot narkotika 2002–2007, som hade bäring på cannabis, och aktuella skrifter från Folkhälsoinstitutet. En översikt av brukets omfattning och av förebyggande arbete och tidiga interventioner ingick också. Dessutom gjordes intervjuer med forskare och experter, bland andra Madeline Meier, huvudförfattare till Dunedinstudien, och Peter Allebeck, som forskar om schizofreni och cannabis.

Omfattningen av cannabisanvändning är relativt sett liten i Sverige, jämfört med de flesta andra länder i Europa. Men medeltal är förvillande, säger Torbjörn Forkby, och konstaterar att en tredjedel av pojkarna i årskurs 2 på gymnasiet i Stockholm har prövat cannabis.

– Det är en ganska stor grupp och, visst, de kanske bara provar en gång, men de ingår också i hur den kulturella miljön och attityder skapas. Till exempel att ”jag provade en gång och det hände ju inget”. Så vi kan inte luta oss mot medeltal.

I rapporten ingår också beskrivningar av cannabisbrukets skadeverknings. Hur den lagras i fettvävnader och att den blivit en allt potentare drog. Torbjörn Forkby talar om ”den kidnappade hjärnan”, där utvecklingen avstannar och personen kan hamna i ett stereotypt beteende.

ETT ANNAT AVSNITT HANDLAR OM brukets funktion och

Det är en önskan om gemenskap, en rädsla för att livet ska bli ett ekorrhjul och funderingar på vart samhället är på väg. Men vad innebär det för det förebyggande arbetet?

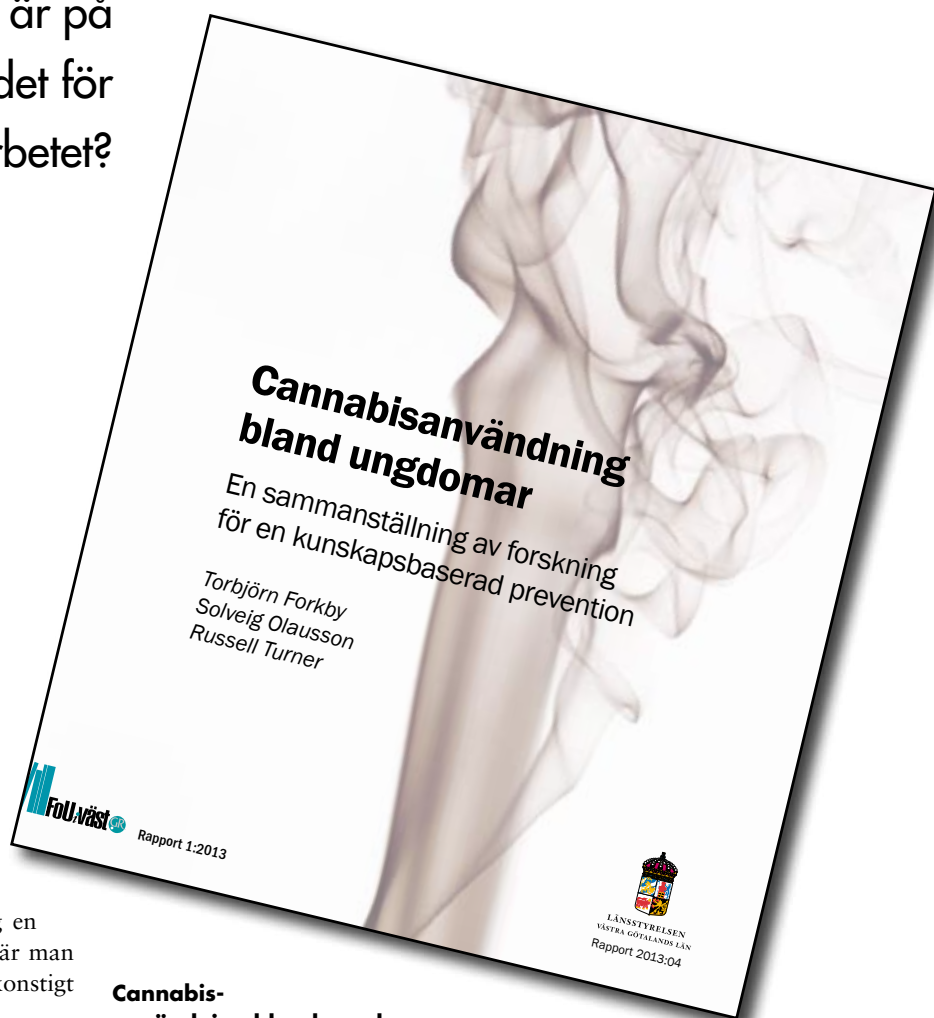
kultur. Vad innebär det att droga ibland, vilka attityder och värderingar har de "vanliga" ungdomar som använder droger. Tanken med det är att förstå de mönster som upprätthåller ett bruk. Det är tankegångar som lever kvar från 1960- och 1970-talets hippierörelse, som ett slags protest mot samhällets utveckling. För många handlar det om att skapa sig en behaglig stund, utan krav. Och att ta droger när man är på resa, på festivaler eller klubbar är inget konstigt för en del ungdomar. Det ingår i det livet.

– Vad säger de här argumenten egentligen? För mig framstår det inte som något konstigt. Det är en önskan om gemenskap, en rädsla för att livet ska bli ett ekorrhjul och funderingar på vart samhället är på väg.

– Men vad innebär det för det förebyggande arbetet? Vad skapar vi för möjligheter för ungdomar till gemenskap och sammanhang där de känner sig delaktiga? Det farliga med drogerna, och som är deras styrka, är att de triggas in i allmänmänskliga behov och när drogen kommer in och beslagtar behoven får de en extra stryka. Det är detta som är dilemmat.

AVSNITTET OM FÖREBYGGANDE INSATSER handlar om attitydpåverkan i samhället, insatser till familj och i skola, polisens, socialtjänstens och fortbildningens roller. Dessutom redovisas de modeller som får återkommande stöd i forskningen.

Huvudsyftet med rapporten var att beskriva kunskapsbaserad prevention. Det viktigaste är den ram som skapas för det förebyggande arbetet, menar Torbjörn Forkby.

Cannabis- användning bland ungdomar

är en sammanställning av forskning för en kunskapsbaserad prevention och ett resultat av ett uppdrag från Länsstyrelsen i Västra Götalands län till FoU i Väst, finansierat med utvecklingsmedel från regeringens satsning mot cannabis. Den kan laddas ner från www.grkom.se/fouivast.

– Det handlar om att organisera arbetet, söka kunskap om situationen, om behandling, att identifiera viktiga aktörer och etablera allianser. Och följ upp och följ upp ofta, kanske oftare än vi är vana vid.

Finns det någon kunskap som vi saknas i rapporten, någon kunskap vi absolut inte har, undrade Anna Ranninen.

– Jag skulle vilja veta mer om kamratpåverkan, om betydelsen av ungdomars fritid. Vi har med all rätt fokuserat på familjen och skolan, men behöver veta mer om den ungdomskultur som faktiskt har stor betydelse för hur individer utvecklas. ■

Solid hållning bland medarbetare

Det finns en solid hållning mot legalisering och avkriminalisering av cannabis hos de som arbetar med ungdomar i Stockholm. Åtta av tio tycker att cannabisanvändningen är ett problem. Och hälften upplever att den ökat de senaste tre åren.

Det visar en undersökning som Stockholms stad gjort bland fritidsledare, fältassistenter, kuratorer, specialpedagoger, poliser och preventionssamordnare. Undersökningen har gjorts som en insats inom Trestad2.

– I takt med att vi utvecklar kvaliteten i preventionen måste vi också stanna upp och reflektera över vad de som berörs tycker. Vad menar vi med delaktighet och deltagarnas behov? Hur kan vi göra så att detta inte bara blir vackra ord? En pusselbit är de yrkesgrupper som möter ungdomar i Stockholm, säger Anders Eriksson.

Undersökningen gjordes av forskare inom STAD och utformades som en webbenkät. De yrkesgrupper som valdes ut att svara på enkäten har nyckelroller i möten med ungdomar, men har inte alltid så mycket utbildning om narkotika. De fick svara på frågor om deras bild av cannabisanvändning bland ungdomar i Stockholm, hur de arbetar förebyggande och med tidiga insatser samt vad som kan göras för att förbättra arbetet.

508 svar kom in och 95 procent av dem anser inte att cannabis bör vara lagligt på samma sätt som tobak och alkohol.

Anders Eriksson

– Legaliseringsdebatten har alltså inte slagit igenom i de här yrkesgrupperna och det är en viktig kunskap, att en det finns en solid uppfattning för en restriktiv hållning, säger Anders Eriksson.

Strax över 80 procent tyckte att cannabisanvändningen bland ungdomar är ett problem, och nästan hälften upplevde att den ökat de senaste tre åren. Åtta av tio tyckte också att insatser för att förebygga cannabisanvändning bör prioriteras.

– Det ger en vink om att det exempelvis finns stöd för att anordna utbildningar, menar Anders Eriksson.

PÅ FRÅGAN OM SAMHÄLLET kan göra något för att förebygga cannabisanvändning bland ungdomar tyckte mer än 95 procent att ja, det finns mycket eller en del att göra. En ungefär lika stor andel ansåg att det ingick i deras uppgifter att arbeta förebyggande mot cannabis, men bara hälften hade någon skriftlig policy eller handlingsplan som beskriver hur alkohol- och narkotikarelaterade problem ska hanteras. Hela 35 procent kände inte till om det fanns någon sådan riktlinje eller handlingsplan.

Respondenterna gav också ett antal förslag på åtgärder. De handlade om information och utbildning, samverkan, fritidsaktiviteter, stöd till föräldrar med mera.

Sammanfattningsvis visar alltså studien att de tillfrågade yrkesgrupperna tycker att cannabis är ett problem bland ungdomar i Stockholm. Man konstaterar också att det är både meningsfullt och möjligt att ytterligare involvera yrkesgrupperna och att de har både engagemang och förslag på åtgärder som kan ligga till grund för preventivt arbete.

– Detta är en ögonblicksbild från Stockholm, men liknande undersökning kan göra på andra håll. Genom att ta reda på vad de samarbetsparter vi har står för, får vi underlag för att utveckla kvaliteten i det förebyggande arbetet.

FÖR ATT GÅ VIDARE OCH göra något åt detta finns Trestad2. I ett delprojekt, utbildningssatsningen Ungdom i storstad, har bland annat yrkesgruppsundersökningen fungerat som underlag. Man har också referensgrupper för varje yrkesgrupp som är med och formar utbildningarna.

– Satsningen handlar om att nå professionella vuxna i ungdomars närhet, vuxna som för samtal och har en daglig dialog, säger Anders Eriksson.

Ungdom i storstad är skraddarsydd utbildningar i flera steg till olika yrkesgrupper. Hittills har cirka 600 utbildningstillfällen, på en halv till en dag, genomförts. Ett tema har varit ”vilja, våga, kunna” – det måste finnas ett engagemang och man måste våga ta diskussionen med ungdomarna och för det behövs kunskap, också om vad man ska göra när någon ungdom behöver mer stöd.

– Det har också varit viktigt att varje yrkesgrupp haft möjlighet att stärkas var för sig, sedan måste det till samverkan och samarbete i stadsdelarna, betonar Anders Eriksson.

Utvärderingarna för alla kurserna används som ett aktivt instrument, och deltagarna har fått komma med önskemål om vad de behöver inför nästa steg.

– Även om det tar längre tid och kräver mer arbete av oss så lägger vi en bättre grund för långsiktighet när man får vara med och styra innehållet. ■

Cannabisprevention bland ungdomar. En enkätundersökning med yrkesgrupper som möter ungdomar i Stockholm kan laddas ner från stad.org.

Cannabishjälpen på nätet, en inventering av vilka tidiga interventioner som fungerar och en intensiv kunskapsspridning – det har Nationella cannabisnätverket bidragit med för att förebygga att ungdomar får problem med cannabis.

Ulric Hermansson

Nätverket sprider kunskap

Kunskapsöversikten *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete*, som gjordes 2008, sammanfattade då att tillgängligheten till narkotika spelar stor roll för hur mycket det används och att en restriktiv lagstiftning hjälper till att begränsa tillgängligheten.

– Där konstaterades också att behandling av hög kvalitet är effektiv, men presar inte tillbaka narkotikaproblemet, säger Ulric Hermansson.

Effektiva metoder för lokalt förebyggande arbete finns, men man kan också fundera på om det är metoderna i sig eller att de kombineras i ett strukturellt arbete som ger effekt, menar Ulric Hermansson.

2012 FICK NATIONELLA cannabisnätverket i uppdrag rörande kunskapsspridning, kunskapsinventering och internetbaserad intervention. Nätverket har sedan starten år 2000 spridit kunskap och kompetens till och mellan både behandlare och andra, och inte bara om det som är bra och fungerar utan också om det som inte fungerar. 2007 svarade man för ett tema i *Socialmedicinsk tidskrift* under rubriken Cannabis – gammalt problem, ny kunskap. Ett samarbete med SKL har lett till att utbildningar genomförs över hela landet och under 2011 började man arbeta med ett utvärderingssystem.

Utifrån det nationella uppdraget från

2012 formulerades en vision: Det skulle ske i nära samarbete med andra aktörer, kunskapen bland de som möter målgruppen skulle höjas, arbetet med tidiga interventioner skulle utvecklas. Man ville också ta fram fakta, information och hjälp som skulle vara lättillgänglig.

Det blev en plattform med tre nivåer:

- Virtuellt rådgivning – Cannabishjälpen
- Tidiga interventioner – Inventering och sammanställning
- Kunskapsspridning – Nationella konferenser, regionala- och lokala utbildningar samt undervisningsfilm

Cannabishjälpen vänder sig till ungdomar, föräldrar och professionella (läs mer på sidan 7). Syftet var att förmedla kunskap och fakta men också att ge hjälp och stöd, i form av webbaserad intervention. En studie av de metoder som finns visar på ett visst stöd för reduktion av drogrelaterade problem, ökad motivation att förändra och vissa effekter på konsumtion – men det behövs fler studier för att kunna dra några säkra slutsatser.

NÄR DET GÄLLER TIDIGA interventioner gjordes också en sammanställning av kunskap om aktuell forskning och en inventering av kunskapsläget hur det fungerar i praktiken, vilken gjordes inom nätverket.

Det som bland annat kom fram var

att korta MI-baserade interventioner, kognitiv beteendeterapi och familjebaserade metoder kan vara effektiva. Att arbeta med abstinensrelaterade tankar och motivera till att sluta verkar vara effektiva behandlingsmål. Och föräldraprogram kan vara ett bra sätt att få svårengagerade ungdomar att bli intresserade av behandling.

OMKRING 4 000 PERSONER har medverkat vid de över 30 konferenser och utbildningar på nationell, regional och lokal nivå som arrangerats för kunskapsspridning. Man har också producerat nio filmer som stöd för eget lärande och som del av kunskapsspridningen.

Ulric Hermansson lyfter fram ett antal gemensamma utmaningar inför framtiden, bland annat att hälsoriskerna är tydligt underskattade, särskilt med tanke på de mer potenta beredningarna.

– Det finns också en oro för att kunskapen om cannabis inte tas på allvar. Och det måste bli lättare att få hjälp och stöd, säger Ulric Hermansson, som avslutar med att lyfta behovet av att lägga mer fokus på sekundärprevention:

– Om vi fokuserar mer där kommer det att förstärka primärpreventionen och absolut rädda och hjälpa fler personer att hamna i en värre situation. ■

Lästips!

Länkar och litteratur för dig som vill fördjupa dig ytterligare.

Bremberg Sven (2008): **Narkotikaförebyggande insatser i skolan**. I: Andreasson Sven (red): Narkotikan i Sverige: metoder för förebyggande arbete. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. R 2008:23

CAN 2012: **Ungas frågor om alkohol och droger**. Kan beställas på www.can.se.

Forkby Torbjörn, Olausson Solveig & Turner Russell (2013): **Cannabisanvändning bland ungdomar**. Länsstyrelsen i Västra Götalands län och FoU i Väst/GR. Göteborg: Rapport 2013:04. Finns på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/cannabis

Folkhälsoinstitutet 2010: **Berusning på schemat?** Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Folkhälsoinstitutet 2011: **CANNABIS – Om spridningen, skadeeffekterna, sambanden med tobak och hur missbruk kan förebyggas**. Östersund. Statens folkhälsoinstitut.

Kronbæk Mette & Asmussen Frank Vibeke (2013): **Perspectives on daily cannabis use: Consumerism or a problem for treatment?**, Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 2013, vol. 30. S 387–402.

Kunskapsinventering av tidiga interventioner vid cannabisanvändning. (2013) Russell Turner, FoU i Väst och Nationella cannabisnätverket. Finns att ladda ner från www.grkom.se och från www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/cannabis

Meier Madeline H., Avshalom Caspi, Antony Ambler, Honalee Harrington, Renate Houts, Richard S. E. Keefe, Kay McDonald, Aimee Ward, Richie Poulton, and Terrie E. Moffitt (2012): **Persistent cannabis users show neuropsychological decline from childhood to midlife**. www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1206820109

"... men ingen berättar om de fula sidorna..." Rapport från en FoU-cirkel för lokal mobilisering mot cannabis. (2013) Red: Björn Andersson och Lolo Lebedinski, FoU Sjuhärad Vålfärd och Länsstyrelsen Västra Götaland. Kan laddas ner från www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/cannabis.

Pedersen, Willy (2011): **Cannabis and social welfare, a longitudinal study**. Addiction, 106, s 1636–1643.

Pedersen, Willy & Skardhamar, Torbjörn (2009): **Cannabis and crime: findings from a longitudinal study**. Addiction, 105, s 109–118

Sandberg Sveinung & Pedersen Willy 2010: **Cannabiskultur**. Oslo: Universitetsforlaget.

På Länsstyrelsen Västra Götalands webbplats, www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/cannabis, finns också filmade föreläsningar från Förebygg.nu om cannabis.

U-FOLD är ett Uppsabalaserat nätverk i kampen mot läkemedels- och drogberoende. Här möts universitet, myndigheter, organisationer och föreningar. Lös mer på www.ufold.uu.se.

Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende (CERA), är en tvärvetenskaplig och partsammansatt centrumbildning vid Göteborgs universitet som arbetar för att stärka och utveckla forskning och utbildning inom beroendområdet. Läs mer på www.cera.gu.se.

Statens folkhälsoinstitut övergick vid årsskiftet 2013/2014 till Folkhälsomyndigheten. Publikationer som tidigare getts ut av Statens folkhälsoinstitut går att finna på www.folkhalsomyndigheten.se.

Under konferensen NU VET VI MER filmades föreläsningarna. De kan ses, en och en, på www.folkhalsomyndigheten.se

Kontaktpersoner

Länsstyrelsen Skåne län: Annie Stråhlén, annie.strahlen@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Stockholms län: Kaisa Snidare, kaisa.snidare@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Västra Götalands län: Lennart Rådenmark, lennart.radenmark@lansstyrelsen.se

CAN: Anna Raninen, anna.raninen@can.se

Konferensen arrangerades av Statens folkhälsoinstitut i samarbete med:

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
Rapport nummer 2014:10
ISSN 1403-168X

Länsstyrelsen
Stockholm

Länsstyrelsen
Skåne

C.A.N CENTRALFÖRBUNDET
FÖR ALKOHOL- OCH
NARKOTIKAUPPLYSNING